

ЗМІСТ

ПРЕССЛУЖБА МОН УКРАЇНИ ІНФОРМУЄ	3
ЯКІСТЬ ОСВІТИ	
Костянтин Корсак, Юрій Корсак. Про настання антиколапсичної стадії оцінювання якості науково-освітньої діяльності у сфері вищої освіти.....	7
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	
Ірина Татомир. Закордонний досвід академічних ініціатив з використання “зелених технологій” у кампусах світу	24
Валерій Байдулін. Підвищення рівня фінансової грамотності громадян у розвинених країнах.....	39
АНАЛІЗУЮТЬ НАУКОВЦІ	
Ніна Бернадська. Сучасний український роман: карта прочитань	49
Людмила Дубовик. Архітектурно-предметне середовище вищого навчального закладу як фактор естетичного виховання студентів	58
ЗАПРОШУЄМО ДО ДИСКУСІЇ	
Наталія Шелковая. Римський клуб у пошуках нової парадигми людства	66
ОСВІТА І СУСПІЛЬСТВО	
Петро Масляк. Фундаментальні дослідження гуманітарних, ресурсних та природничих проблем національної безпеки України.....	72
Володимир Савченко, Віталій Стойка. Реалії національної економіки та її перспективи: зміни у навчальному процесі	81

Зміст. Продовження

Інна Гриценюк. Розвиток підприємницького таланту майбутніх кваліфікованих кадрів у процесі проєктної діяльності.....	95
Антон Дробітько. “М’яка” компетентність особистості як сенс навчання.....	104
ДОКУМЕНТИ	
Наказ МОН України про Зміни до Умов прийому на навчання до закладів вищої освіти України в 2020 році	111
Contents	127

Головний редактор — К.М. Левківський

Редакційна колегія: К.С. Абдієв (Казахстан); В.П. Андрущенко; В.Д. Базилевич; В.І. Бондар; Л.В. Губерський; Т.-Л. Деордіца; Р.О. Додонов; М.Б. Євтух; Т.О. Коломоєць; А.Є. Конверський; В.Г. Кремень; А.І. Кузьмінський; В.І. Кушерець; І.Ф. Надольний; І.Ф. Прокопенко; В.Я. Тацій; О.Л. Шевнюк; В.С. Щербина

Над випуском працювали: В.П. Розумний, Л.В. Кирпич, Ю.М. Слуцька — відповідальний секретар, С.А. Михайлова, Л.С. Кулешова, О.С. Кузуб, І.А. Олійник

На першій сторінці обкладинки — учасники Української антарктичної експедиції.

Індекс журналу в каталозі передплатних видань України: 21876

Журнал “Вища школа” внесено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт з педагогіки (Постанова президії ВАК України від 22.12.2010 № 1-05/8) та філософії (Постанова президії ВАК України від 01.07.2010 № 1-05/5) на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Видання зареєстровано в Міністерстві юстиції України. Свідоцтво КВ № 12864-1748ПР від 27.06.2007. Усі права застережено. Передруки і переклади дозволяються лише за згодою автора та редакції. Редакція не обов’язково поділяє думку автора. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв та іншої інформації несуть автори публікацій. Відповідальність за зміст рекламних оголошень несе рекламодавець.

Журнал поширюється лише за передплатою. Авторський примірник можна придбати у книгарні “Абзац”, тел.: (044) 581-15-68, попередньо його замовивши.

Адреса редакції: 01030, м. Київ, вул. Стрілецька, 28.

Тел.: (044) 272-42-91; **факс:** (044) 234-23-36.

E-mail: slutska@society.kiev.ua <http://www.znannia.com.ua>

Видавець — Видавництво “Знання”, 01030, м. Київ, вул. Стрілецька, 28

Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ДК № 3596 від 05.10.2009 р.

Підписано до друку 29.05.2020. Формат 70x100 1/16.

Папір офс. № 1. Друк офс. Гарнітура Academy.

Ум. друк. арк. 11,2. Обл.-вид. арк. 11,2. Наклад 450 пр. Зам. №

© “Вища школа”, 2020

УДК 378.14

**Антон
Дробітько**

Асистент кафедри професійної освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету

“М’ЯКА” КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК СЕНС НАВЧАННЯ

У статті розглянуто проблему ролі м’яких навичок у професійній діяльності людини, її особистому житті, та формування цих навичок у процесі навчання. Встановлено, що бурхливий розвиток сучасних технологій і штучного інтелекту передбачає необхідність володіння низкою особистісних навичок, які, у свою чергу, допоможуть людині гнучко пристосуватися до нових явищ у майбутньому та не бути осторонь сучасних вимог роботодавців до працівників на ринку праці, адже м’які навички є ключовим фактором працевлаштування в умовах конкуренції. Новизну дослідження становить переорієнтація освіти на розвиток у дітей гнучких навичок як ключ до вирішення майбутньої проблеми із працевлаштуванням.

Ключові слова: м’які навички, м’які компетентності, навчання, професійна діяльність, особисте життя, Нова українська школа.

У сучасному світі, сповненому швидкоплинних процесів, у суспільстві, де відбуваються постійні зміни, особливої ваги набувають особистісні навички, що допомагають пристосовуватися до цього. Такі навички у сучасній світовій педагогіці визначають такими категоріями, як *hard skills* і *soft skills*, відповідно — “тверді навички” та “м’які навички”.

Так, тверді навички — це професійні навички, яких можна навчити і які можна виміряти. Школи та коледжі, як правило, зосереджуються на тому,

щоб виховати учнів добре підготовленими до роботи. Вони виховують тверді навички, котрі можна перевірити на іспитах, це, як правило, професійні навички (наприклад програмування, викладання, набір тексту на комп'ютері, водіння автомобіля, читання, математика, знання іноземної мови, використання комп'ютерних програм).

Інший вид навичок — так звані м'які навички, які відповідають за успіх як у професійному, так і в особистому житті. Ці навички також називають соціальними навичками, або ключовими компетентностями. Ці навички характеризують стосунки з іншими людьми, а також наше ставлення до роботи, відповідальності та життя загалом. Вони ґрунтуються на тому, що є всередині нас, — на наших цінностях, світогляді та інших різнобічних аспектах, які важко виміряти і перевірити в загальноприйнятому розумінні. М'які навички безпосередньо стосуються емоційного інтелекту і саме завдяки розвитку та оволодінню м'якими навичками людина має можливість вчитися, працювати та жити успішніше. До м'яких навичок належать лідерство, доброчесність, спілкування, ввічливість, відповідальність, професіоналізм, ентузіазм, гнучкість, робота в команді, здатність вирішувати проблеми та критичне мислення.

М'які навички безумовно набувають актуальності в умовах технічного прогресу ХХІ ст. Більш того, м'які навички стають трендом і вже зараз відіграють важливу роль у формуванні кадрової політики багатьох держав світу. Саме м'які навички є ключовим фактором працевлаштування в умовах сучасного ринку праці. Для створення багатьох товарів та послуг на ринку сьогодні існує потреба в кооперації фахівців різних галузей знань. Така кооперація можлива лише на основі розвинутих м'яких навичок.

Сучасні педагогічні системи спрямовані на формування певних навичок. Більшість вітчизняних педагогів та дослідників розглядали цю проблему у різних сферах: у навчанні майбутніх перекладачів (Т. Введенська), працівників цифрової економіки (О. Даниленко), студентів ІТ-технологій (О. Гура), військовослужбовців (Н. Філатова). Проблемою визначення поняття та сутності м'яких навичок також займаються вітчизняні науковці, такі як Д. Татарушикова, О. Сосницька, В. Шипилов, О. Чуланова, К. Коваль.

Таким чином, формування м'яких навичок є важливим об'єктом дослідження і торкається майже всіх професій і сфер діяльності людини, і саме цим зумовлена висока зацікавленість цією темою, адже формування м'яких компетентностей безпосередньо впливає на майбутнє життя людини, її становлення як особистості та її роль у цьому житті.

З урахуванням такої широкої сфери зацікавленості цією темою є необхідність конкретизувати роль цих навичок у навчанні, професійній діяльності та особистому житті, адже зараз, в епоху бурхливого розвитку технологій та штучного інтелекту, світ не може бути підкорений волі цілком самостійних роботів, а повинен бути керований людиною-професіоналом, здатною користуватися можливостями штучного інтелекту в своїй роботі та адаптуватися до

технологічних змін. Саме тому ця проблема потребує більш детального огляду та аналізу.

Терміни “тверді навички” та “м’які навички” беруть початок у військовій справі. У 1959 році армія США почала розробляти науково обґрунтований підхід до підготовки військовослужбовців. У процесі розробки дослідники виявили важливість для них не тільки професійних навичок (твердих навичок), а також універсальних компетенцій (м’яких навичок), які не піддаються планомірному навчанню. Розуміння відмінностей між цими навичками було виражено в доктрині “Системи проектування військової підготовки” (1968) таким чином: тверді навички є навичками роботи переважно з машинами, у свою чергу м’які навички — навички роботи з людьми і паперами. Після того, як терміни закріпилися у військовій науці та психології, вони набули широкого вжитку у сфері бізнесу. Сьогодні в описі вакансій, зокрема й українською мовою, можна зустріти замість розділів “професійні навички” й “особисті якості” — *hard skills* і *soft skills*¹.

У XXI ст. м’які навички є головним диференціатором, необхідною умовою працевлаштування. Дослідження показало, що 80 % досягнень у кар’єрі визначаються м’якими навичками і лише 20 % — твердими. Експерти вважають, що формування м’яких навичок у людини має розпочинатися у середній школі, щоб особа у подальшому могла ефективно працювати в академічному середовищі, а згодом і на майбутньому робочому місці. Дослідження громадських інтересів, здійснене у Великій Британії, передбачало, що понад півмільйона людей не зможуть працевлаштуватися у 2020 році через несформованість м’яких навичок².

Словник Collins English Dictionary так визначає термін “м’які навички”: бажані якості для певних форм зайнятості, які не залежать від набутих знань: вони включають здоровий глузд, вміння поводитися з людьми та позитивне ставлення до оточуючих³.

Вчені Мюнхенського інституту Макса Планка основними компонентами м’яких навичок назвали особистісну динаміку, сферу міжособистісних відносин, прагнення до успіху, витривалість. З огляду на це розробляються і впроваджуються спеціальні додаткові навчальні програми з розвитку особистісних якостей за всіма складовими м’яких навичок⁴.

¹ Meyer B.B. Emotional intelligence: A theoretical overview and implications for research and professional practice in sport psychology / B.B. Meyer // Journal of Applied Sport Psychology. — 2007. — № 19. — Р. 63.

² Newman K.S. Chutes and Ladders: Navigating the Low-wage Labor Market [El. resource] / Katherine S. Newman. — Harvard University Press 2006. — Р. 351 — URL: https://books.google.com.ua/books?id=ERptWNYIsIkC&pg=PA351&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.

³ Collins English Dictionary [El. resource]. — URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english>.

⁴ Абашкина О. Soft skills: ключ к карьере [Эл. ресурс] / О. Абашкина. — Режим доступа: <http://www.pro-personal.ru/article/7811-soft-skills-klyuch-k-karere>.

Психолого-педагогічну концепцію м'яких навичок запропонували П. Селовей, Дж. Майер і Д. Карузо. Згідно з їхнім підходом центральним поняттям цієї концепції виступає емоційний інтелект — певна група здібностей, яка уможливує розуміння як власних емоцій, так і емоцій оточуючих, таких як самоконтроль, самосвідомість, чуйність тощо⁵. О. Сосницька до м'яких навичок відносить лідерство, ораторське мистецтво, вміння переконувати. З цього погляду м'які навички постають перед нами як комунікативні й управлінські таланти⁶. К. Коваль вважає, що ключова різниця в оволодінні soft skills і hard skills полягає в тому, що м'яким навичкам складно навчитися з книжок або просто виконуючи свої функціональні обов'язки⁷.

Згідно з дослідженнями Університету Східного Кентуккі, серед найважливіших м'яких навичок виділяють десятку провідних⁸:

1. Навички спілкування, до яких відносять уміння чітко і правильно говорити, уважно слухати співрозмовника.
2. Ввічливість, що передбачає гарні манери, поведження відповідно до етикету.
3. Гнучкість, необхідною складовою якої є вміння адаптуватися до різних ситуацій, вміння вчитися впродовж усього життя, бути здатним сприймати і пристосовуватися до нових явищ і ситуацій.
4. Міжособистісні навички, які включають почуття гумору, дружельюбність, толерантність, уміння володіти собою, комунікабельність.
5. Позитивне відношення, що передбачає оптимістичний світогляд та впевненість у собі і своїх діях.
6. Професіоналізм, до якого відносять гарний зовнішній вигляд, зовнішність та збалансованість у поведінці.
7. Відповідальність, яка включає надійність, самодисципліну, бажання перемогти, доброчесність і здоровий глузд.
8. Командна робота, яка передбачає злагоджену роботу в команді, підтримку, допомогу та співпрацю.
9. Трудова етика, що охоплює працелюбність, бажання працювати, терпимість, ініціативність, самомотивацію, пунктуальність.

⁵ Silber K.H. Handbook of Improving Performance in the Workplace, Instructional Design and Training Delivery / K.H. Silber, W.R. Foshay. — John Wiley & Sons 2009. — P. 63.

⁶ Сосницькая О. Soft skills: мягкие навыки твердого характера [Эл. ресурс] / О. Сосницькая. — Режим доступа: <http://be-st.ru/ru/blog/13>.

⁷ Коваль К. Развитие "soft skills" у студентов — один з важливих чинників працевлаштування [Ел. ресурс] / К. Коваль // Вісник Вінницького політехнічного інституту. — 2015. — № 2. — С. 162—167. — Режим доступу: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11987/827-826-1PB.pdf?sequence=1>.

⁸ Robles M.M. Executive Perceptions of the Top 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace [El. resource] / Marcel M. Robles // Business Communication Quarterly. — 2012. — № 75 (4). — P. 453—465. — URL: <http://homepages.se.edu/cvonbergen/files/2013/01/Executive-Perceptions-of-the-Top-10-Soft-Skills-Needed-in-Todays-Workplace.pdf>.

Усі наведені вище навички в системі та комплексі створюють м'яку компетентність, поняття, яке дає нам розуміння того, в чому полягає суть м'яких навичок.

У житті людини м'які навички є важливою складовою, оскільки взаємодія з іншими людьми вимагає певного рівня м'якої компетентності. У компанії людина можете вести переговори про підписання нового контракту, представляти свою нову ідею колегам, налаштовувати їх на нову роботу тощо. Люди щодня використовують м'які навички у роботі, а розвиток цих м'яких навичок допоможе прискорити просування кар'єрними сходами⁹.

З іншого боку, відсутність м'яких навичок може обмежити потенціал людини. Розвиваючи лідерські якості, уміння працювати у команді та комунікативні здібності, можна більш ефективно реалізовувати проекти, отримувати результати і навіть досягати бажаного в особистому житті, покращуючи взаємодію з іншими.

За межами роботи м'які компетентності, такі як спілкування та міжособистісні навички, використовуються для налагодження дружніх стосунків, нових знайомств та зустрічі з потенційними партнерами.

З огляду на сказане вище постає проблема цілеспрямованого формування м'яких навичок, починаючи зі школи. Саме тому переорієнтація освіти на розвиток у дітей гнучких навичок — ключ до вирішення майбутньої проблеми із працевлаштуванням. Мотивована людина з розвиненими навичками адаптивності, командної роботи і критичного мислення залишається і ще довгий час буде залишатися популярнішою за найдосконалішу машину.

Згідно з дослідженням міжнародної консалтингової мережі Price Water House Coopers, 73 % з більш ніж десяти тисяч опитаних жителів Китаю, Німеччини, Індії, Великої Британії і США переконані в тому, що незважаючи на тотальну автоматизацію, технології ніколи не зможуть замінити людський мозок. Тобто людина має залишатися на місці керівника технологічними процесами¹⁰.

Рішенням проблеми виховання таких людей-професіоналів повинна зайнятися Нова українська школа, і в цьому їй допомагають освітні програми з розвитку у дітей навичок XXI століття. Як неодноразово відзначали іноземні та вітчизняні експерти й дослідники, зміна моделі освіти не означає руйнування минулої системи. Це її еволюція — в школі залишається більшість колишніх дисциплін, але зміщуються педагогічні акценти. Учні передусім мають не вивчати напам'ять матеріал і не відпрацьовувати одноманітні методи вирішення завдань, а розвивати універсальні компетенції.

⁹ Meyer B.B. Emotional intelligence: A theoretical overview and implications for research and professional practice in sport psychology / B.B. Meyer // Journal of Applied Sport Psychology. — 2007. — № 19. — P. 1—13.

¹⁰ Heckman J.J. Hard Evidence on Soft Skills [El. resource] / James J. Heckman. — URL: <https://www.irl.wisc.edu/publications/focus/pdfs/foc292b.pdf>.

Важливу роль у формуванні м'яких компетентностей відіграють гуманітарні науки. Як зазначає Г. Берегова, гуманізація та гуманітаризація освіти суттєво сприяє піднесенню морального рівня сучасного суспільства через моральне відродження кожної особистості; фактично, це найбільш важливий і фундаментальний процес, що визначатиме успіх її у всіх інших сферах діяльності — економічній, політичній, культурній. Отже, невід'ємною частиною формування м'яких навичок є саме гуманізація та гуманітаризація освіти¹¹.

Система навичок XXI століття передбачає, що учні будуть виконувати комплексні й оригінальні завдання, для багатьох з яких потрібна робота в команді, розподіл ролей у колективі, спільне планування; рухатись за індивідуальною освітньою траєкторією, відповідно до інтересів та якостей кожного конкретного учня; вчитися використовувати наявні у них компетенції і знання для самостійного засвоєння нових знань, пошуку нової інформації; застосовувати у процесі навчання доступні сучасні технології, якими їм доведеться користуватися і в дорослому житті; отримувати підтримку від старших наставників, обговорювати з ними свої успіхи і невдачі, планувати свій освітній маршрут.

Таким чином, випускник сучасної Нової української школи завжди буде випереджати технології, активно використовувати їх і спостерігати за їхнім розвитком не з острахом, а з інтересом — тому що технології тільки для того і розвивають, щоб людина з їх допомогою могла поліпшити своє життя і підвищити ефективність своєї роботи.

Висновки

У сучасній педагогіці, в умовах безперервного технічного прогресу, важливими є такі категорії, як *hard skills* та *soft skills*. Тверді навички — це професійні навички, яких можна навчити і які можна виміряти. М'які навички ґрунтуються на наших цінностях, світогляді та інших різнобічних аспектах, які важко виміряти і перевірити. До м'яких навичок відносять: навички спілкування, ввічливість, гнучкість, міжособистісні навички, позитивне ставлення, професіоналізм, відповідальність, здатність до командної роботи, трудова етика.

Зважаючи на велику актуальність м'яких навичок, варто зазначити, що вони стають трендом і вже зараз відіграють важливу роль у формуванні кадрової політики багатьох держав світу. У XXI ст. м'які навички стають головним диференціатором, необхідною умовою працевлаштування.

Значна роль належить м'яким навичкам у навчанні, професійній діяльності та особистому житті тому, що більшість стосунків з іншими людьми передбачають володіння певним рівнем м'якої компетентності, без якої важко досягти високого рівня взаємодії, розуміння та комунікації в усіх сферах життя людини.

Проблемами формування м'яких навичок (м'якої компетентності) має зайнятися Нова українська школа, адже від учнів потрібно не вивчення напам'ять

¹¹ Берегова Г. Філософія освіти: основні методологічні вектори формування світогляду людини майбутнього у вищій школі [Ел. ресурс] / Г. Берегова // Future human image. — 2017. — Vol. 8. — С. 8. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fuhim_2017_8_4.

матеріалу і не відпрацювання одноманітних методів вирішення завдань, а розвиток універсальних компетенцій. Саме тому переорієнтація освіти на розвиток у дітей гнучких навичок — це ключ до вирішення майбутньої проблеми з працевлаштуванням.

Список використаних джерел:

1. Collins English Dictionary [El. resource]. — URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english>.
2. Heckman J.J. Hard Evidence on Soft Skills [El. resource] / James J. Heckman. — URL: <https://www.irp.wisc.edu/publications/focus/pdfs/foc292b.pdf>.
3. Newman K.S. Chutes and Ladders: Navigating the Low-wage Labor Market [El. resource] / Katherine S. Newman. — Harvard University Press 2006. — P. 351. — URL: https://books.google.com.ua/books?id=ERptWNYIsIkC&pg=PA351&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.
4. Robles M.M. Executive Perceptions of the Top 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace [El. resource] / Marcel M. Robles // Business Communication Quarterly. — 2012. — № 75 (4). — P. 453—465. — URL: <http://homepages.se.edu/cvonbergen/files/2013/01/Executive-Perceptions-of-the-Top-10-Soft-Skills-Needed-in-Todays-Workplace.pdf>.
5. Meyer B.B. Emotional intelligence: A theoretical overview and implications for research and professional practice in sport psychology / B.B. Meyer // Journal of Applied Sport Psychology. — 2007. — № 19. — P. 1—13.
6. Silber K.H. Handbook of Improving Performance in the Workplace, Instructional Design and Training Delivery / K.H. Silber, W.R. Foshay. — John Wiley & Sons 2009. — P. 63.
7. Абашкина О. Soft skills: ключ к карьере [Эл. ресурс] / О. Абашкина. — Режим доступа: <http://www.pro-personal.ru/article/7811-soft-skills-klyuch-k-karere>.
8. Берегова Г. Філософія освіти: основні методологічні вектори формування світогляду людини майбутнього у вищій школі [Ел. ресурс] / Г. Берегова // Future human image. — 2017. — Vol. 8. — С. 14—29. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fuhuim_2017_8_4.
9. Коваль К. Розвиток "soft skills" у студентів — один з важливих чинників працевлаштування [Ел. ресурс] / К. Коваль // Вісник Вінницького політехнічного інституту. — 2015. — № 2. — С. 162—167. — Режим доступу: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11987/827-826-1PB.pdf?sequence=1>.
10. Сосницкая О. Soft skills: мягкие навыки твердого характера [Эл. ресурс] / О. Сосницкая. — Режим доступа: <http://be-st.ru/ru/blog/13>.

Надійшла до редакції 19.03.2020

Anton Drobitko. *"Soft" Personal Competence as a Sense of Learning.*

The article deals with the problem of the role of soft skills in a person's professional activity, his or her personal life, and the formation of these skills during studying. It is established that rapid development of modern technologies and artificial intelligence requires a person to have a number of personal skills, which, in turn, will help to adapt flexibly to new phenomena in the future and not to keep up with the modern requirements of employers to workers in the labor market, because soft skills are a key factor in employment in a competitive environment. The novelty of the study is the reorientation of education to the development of flexible skills in children, as a key to solving the future problem of employment.

Key words: *soft skills, studying, professional activity, personal life, New Ukrainian School.*